

۳، اردیبهشت ماه، ۱۳۹۶، تهران، ایران

بازتوانی دانش بنیان فضاهای شهری با رویکرد هویت گرایی

نمونه موردی؛ هسته تاریخی شهر تهران - حصار صفوی

لیدا اسلامی^۱، محمد مهدی محمودی^۲

^۱ دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، تهران،
eslami.lida@gmail.com

^۲ استادیار، پردیس هنرهای زیبای دانشگاه تهران، تهران
mmahmoudi@ut.ac.ir

چکیده

این مقاله به دنبال تجدید حیات در مرکز تاریخی شهر تهران است که به عنوان هسته اولیه شکلگیری، قلب تپنده اقتصاد شهر و موتور توسعه آن به شمار میرود. احیای بافت تاریخی و هویت رو به زوال این محدوده از پایتخت، ارتباط مستقیم با اقتصاد کشور داشته و انسجام هویت اجتماعی آن را رقم می زند. از سوی دیگر دانش به عنوان کلیدی در رویارویی با چالشهای قرن حاضر مطرح است. لذا بازآفرینی دانش بنیان هسته تاریخی و ارتقای سطح معیشتی آن به عنوان هدف کلی این مقاله، در پی تأمین امنیت اجتماعی و پایداری اقتصادی آن منطقه می باشد. در این راستا ضمن بازشناسی ارزشهای محیطی محدوده طرح و شناسایی آسیبهای اجتماعی، اقتصادی و امنیتی با رویکردی هویت گرایانه و دانش بنیان نسبت به تجزیه و تحلیل داده ها و ارائه راهکارها اقدام شده است. سپس با انتخاب نقاط واجد ارزش، ساختاری هم پیوند تعیین شده که به عنوان اولویت اول ساماندهی، با تحریک انگیزه احیاء در محدوده، مطرح می باشد. در ادامه به روش طب سوزنی در شهرسازی امکان بهبود کیفیت معیشتی و باز توانی حصار صفوی فراهم آمده تا ارزش افزوده از طریق ارتقای کیفی فضاهای همگانی در مرکز تاریخی شهر تهران ایجاد گردد.

کلمات کلیدی

بازتوانی دانش بنیان شهری، هسته تاریخی تهران، حصار صفوی، تجدید حیات شهری، شهرسازی هویتگرا و دانش بنیان، توسعه شهری دانش بنیان

۳، اردیبهشت ماه، ۱۳۹۶، تهران، ایران

۱- مقدمه

ناتوانی بافت تاریخی در هماهنگی با آهنگ رشد و توسعه بوده به فرسودگی و متروک‌گذاردن مراکز قدیمی دامن زده است. در واقع توسعه و بارگذاری بیش از حد در بخش فرامنطقه‌ای از یک سو و زوال تدریجی و رکود ناشی از رویکرد مطلق حفاظتی از سویی دیگر به‌عنوان اصلی‌ترین مسائل بافت تاریخی منجر به کاهش کیفیت سکونت، فرسودگی بافت و کالبد ارزشمند تاریخی و در نتیجه کم‌رنگ شدن حیات مدنی در مرکز تاریخی شهر شده است. به‌این منظور تدوین الگوی بازآفرینی و احیای منطقه با هدف ایجاد سرزندگی و پویایی و بهره‌گیری از ظرفیت‌های بالقوه پهنه تاریخی به‌عنوان محور اصلی این مقاله مد نظر قرار گرفته است.

دانش بنیان شدن تولید خدمات و کالاها موضوعی است که در سالهای اخیر در کشور مطرح شده است. این امر با هدف تجاری سازی ایده ها و عملیاتی شدن تبدیل نوآوری ها به تکنولوژی صورت پذیرفته است. در قرن حاضر که توجه به دانش با تمرکز بر مدیریت هدفمند آن و در قالب یک منبع استراتژیک به عنوان راهکاری کلیدی در پاسخ به چالشهای پیش روی بشر مطرح است، مسایل شهری نیز به مدد دانش شهرسازی و با تمرکز بر مدیریت هدفمند آن میتواند بر مسایل خود فایق آید.

۲-۲- تدوین اهداف کلان طرح

مرکز تاریخی شهر تهران، با بهره مندی از مجموعه ای غنی از کاربری‌ها، ابنیه تاریخی و فرهنگی، هویت تاریخی این کلانشهر را به‌عنوان پایتخت کشور اسلامی ایران باز می‌نمایاند با این چشم انداز اهداف ارتقای کیفیت زیستی و گردشگری در بافت و احیای هویت تاریخی شهر مد نظر میباشد. شماری از اهداف خرد و مقطعی برای باز آفرینی دانش بنیان هسته تاریخی شهر تهران به شرح ذیلند:

ایجاد ارزش افزوده از طریق ارتقای کیفی فضاهای همگانی

ایجاد پیوند فضایی میان مراکز فعالیتی تاریخی- فرهنگی

سرزندگی بافت و توازن کاربری‌های فرهنگی، تفریحی و خدماتی

حفاظت و مرمت ساختار کالبدی-فضایی

تدوین ضوابط اجرایی وحدت‌بخش برای ساخت‌وسازهای آتی

تجدید حیات بافت مرکز شهر از درون و از عمق محلات

انطباق کالبد قدیم با عملکرد های عصر حاضر

ارتقای کیفیت زندگی محلی هم تراز با مقیاس فرا منطقه‌ای بافت

تنظیم رابطه "توسعه" به عنوان محرک و "حفاظت" از بافت

تاریخی به عنوان یکی از اصول توسعه بافت تاریخی

در سالهای اخیر، هسته تاریخی شهر تهران که همواره به عنوان منطقه ای در مقیاس فراملی و قلب تپنده اقتصاد کشور مطرح بوده با رکود و رخوت مواجه شده است. لیک علی رغم اینکه این محدوده مورد عنایت خاص شهروندان و مسئولان شهری قرار گرفته است، هیچ یک از طرحهای بهسازی به دلیل فقدان مدیریت یکپارچه یا عدم تطابق با زیر ساختهای قانونی با وجوه عملیاتی منطبق نیست. لذا در این مقاله سعی شده تا با شهرسازی دانش بنیان نسبت به مطالعه دقیق محدوده اقدام و با طرحهای توسعه اقتصادی دانش محور به تجاری سازی اهداف و نتایج تحقیق ها مبادرت به عمل آید.

در این زمینه با استفاده از قدرت هم افزایی ناشی از علم شهرسازی و دانش اقتصاد شهری در حوزه فناوریهای برتر نسبت به باز آفرینی دانش بنیان هسته تاریخی شهر تهران اقدام شده است.

۲- مبانی نظری و چارچوب مطالعات

۲-۱- طرح مسئله و ضرورت انجام طرح

محدوده تاریخی شهر تهران به‌عنوان محدوده‌ای غنی از پهنه‌ها و گستره‌های دارای ارزش امروزه به علت تمرکز و غلبه فعالیت‌های اقتصادی-خدماتی و اداری-حکومتی که اغلب دارای مقیاس کارکردی فرامنطقه‌ای است و به سبب نفوذ کاربری‌های کارگاهی و انبارداری در ساختار محله‌ها در ساعت‌هایی غیر از ساعت‌های اوج، از سرزندگی، امنیت و حیات شهری عاری شده و در نتیجه نبود حیات و رونق در بخشی از زمان‌های شبانه‌روز سبب بروز مشکلاتی از قبیل ناامنی، افزایش ناهنجاری‌ها و آسیب‌های اجتماعی شده است. به نحوی که حضور در عرصه‌های عمومی به‌خصوص برای زنان و کودکان در شب ناممکن می‌شود. تفاوت بسیار زیاد جمعیت روزانه و شبانه و نبود نظارت اجتماعی در فضاهای خالی از جمعیت که از جمله پیامدهای

۲-۳- رویکرد کلی طرح و روش انجام مطالعات

طب سوزنی در شهرسازی رویکردی است که با هدف التیام بخشی به مشکلات موجود در بافتهای تاریخی شهرها میتواند با تاثیر حادکثر و در زمان و هزینه حداقل بر مشکلات شهر فایق آید.

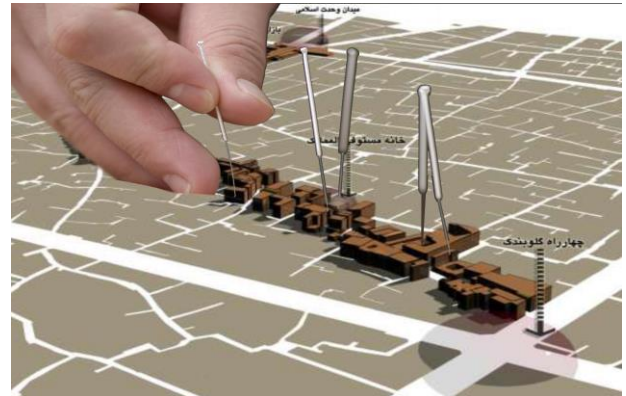
با توجه به گستردگی محدوده مورد مطالعه که بالغ بر ۴۰۰ هکتار است، حصول نتایج بارز و تحقق‌پذیری طرح، منوط به اتخاذ رویکردی است که با تعریف دقیق موضوع مورد بررسی، مسیر مطالعات را مشخص و محدود کند تا بدین ترتیب امکان تمرکز و شناخت دقیق‌تر

نخستین کنفرانس ملی به سوی شهرسازی و معماری دانش بنیان

۳، اردیبهشت ماه، ۱۳۹۶، تهران، ایران

الگوهای طراحی انجام و راهبردها و راهکارهای به دست آمده با رویکردی مکان محور به طراحی مکانی تبدیل گردید. در انتها قابلیت اجرایی شدن و تحقق پذیری طرح به عنوان یکی از مهم ترین ویژگی های برنامه ریزی راهبردی بررسی شد تا در صورت لزوم به تغییراتی منجر شود که حاصل آن تدقیق سند بازآفرینی دانش بنیان محدوده حصارصفوی باشد.

حیطه تعریف شده و در نتیجه ارائه راهبردها و راهکارهای عملیاتی میسر شود.

۳- آشنایی با ادبیات موضوع و پیشینه طرح

۳-۱- واژگان کلیدی

۳-۱-۱- شهر دانش بنیان

"لیف ادوینسون" معتقد است شهر دانش بنیان شهری است که باهدف تقویت و پرورش دانش طراحی شده است این مفهوم تمامی جنبه های اقتصادی، اجتماعی و اقتصاد زندگی شهری را در بر میگیرد.

هدف یک شهر دانش بنیان توسعه مبتنی بر دانش از طریق تشویق فرایندهای مدیریت دانش میباشد. این امر از طریق تعامل مستمر عاملین دانش با خود و همزمان با عاملین دانش سایر شهرهای دانش بنیان قابل حصول خواهد بود. طراحی شهری مناسب، شبکه ها و زیر ساختهای مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات نقش پشتیبانی این تعاملات را ایفا می نماید. (۱)

۳-۲- توسعه دانش بنیان

چشم انداز توسعه دانش بنیان شهری که معمولا با عنوان KBUD معرفی میشود در واقع انتقال منابع دانشی در توسعه محلی جهت تامین اساس توسعه پایدار و ایجاد فرایند پیوسته یاد گیری اجتماعی است که در آن شهروندان در خصوص تغییرات محیطی که در شهر روی میدهد آگاهی می یابند.

توسعه دانش بنیان شهری به فرایندهای عملیاتی به منظور دستیابی به کلید برنامه ریزی و تامین چابک مهم توسعه مشترک در همه بخشهای خصوصی، علمی و اجتماعی می پردازد. این نوع توسعه در سه بعد فرایند محور، محصول محور و مالکیت محور مطرح است.

توسعه شهری دانش بنیان، طبیعتی چند رشته ای و چند وجهی دارد. توسعه دانش بنیان پایدار بر پایه کیفیت فضایی، اقتصادی، اجتماعی و سازمانی (ارتباط موثر ذینفعان (دولت، دانشگاه و صنعت) در تبدیل ایده به پروژه های مبتکرانه استوار است. لذا توسعه شهری دانش بنیان را میتوان به عنوان الگوی توسعه در عصر اقتصاد دانش جهانی با هدف

بر این اساس، گزینش ساختاری هم پیوند به عنوان اولویت اول ساماندهی، با تحریک انگیزه احیاء و تجدید حیات در هسته تاریخی شهر تهران، که امکان اصلاح و بهبود کیفیت معیشتی محدوده طرح را فراهم سازد، مد نظر قرار گرفت. برای دستیابی به این هدف موقعیت مکانی و عناصر متشکله مکان در سازمان فضایی مرکز تاریخی شهر، به شیوه ای دانش بنیان مشخص و پیوند فضایی میان مراکز فعالیتی-تاریخی-گردشگری در نظر گرفته شد، تا از این راه امکان درک و کشف سازمان فضایی و کلیت بافت بواسطه حرکت در مجموعه ای از فضاهای شهری سرزنده و پویا فراهم گردد.

بدیهی است رونق بخشی به جریان زندگی در مرکز تاریخی شهری از یک سو نیازمند تثبیت و اصلاح ساختار فعلی و از سوی دیگر با برنامه ریزی برای کنترل هدفمند و دانش بنیان روند تغییرات آتی همراه خواهد بود.

این طرح با بهره گیری از رویکرد توصیفی-تحلیلی و با استفاده از مطالعات اسنادی و کتابخانه ای، مصاحبه و گفتگو با صاحب نظران، استادان و متخصصان امر، تنظیم پرسش نامه و تکمیل آن و همچنین مطالعات میدانی و برداشتهای بصری انجام شد. مدل تحلیلی مورد استفاده در این مطالعات، مدل تحلیلی S.W.O.T. و فرایند کلی

مطالعات نیز بر پایه فرایند برنامه ریزی راهبردی است بر اساس نتایج تحلیل ها، راهبردها و راهکارهای اجرایی در حوزه های مختلف کالبدی، عملکردی، اقتصادی، اجتماعی و مدیریتی احصا شد. سپس با توجه به شاخص ها و معیارهای به دست آمده از شناخت وضع موجود، بررسی اسناد فرادست، سند چشم انداز، میزان اهمیت عوامل کلیدی و ارزیابی و انتخاب راهبردهای برتر صورت گرفت.

در مرحله بعد تبدیل راهبردها و راهکارهای اجرایی به طرح ها و

نخستین کنفرانس ملی به سوی شهرسازی و معماری دانش بنیان

۳، اردیبهشت ماه، ۱۳۹۶، تهران، ایران

چشم انداز توسعه اجتماعی و فرهنگی در تجمیع سرمایه های انسانی و اجتماعی و تنوع و وابستگی متقابل دستیابی به عدالت اجتماعی است. همچنین توسعه محیط شهری در بردارنده یکپارچگی و موجد یک شبکه قوی فضایی بین توسعه شهری و خوشه های دانشی سازگار با محیط زیست با کیفیت و پایدار است. در واقع این چشم انداز، از طریق توسعه شهری پایدار و ارتقای سطح کیفیت معیشتی و فضای زیستی پایداری را برای جامعه به ارمغان می آورد. (۷)

دستیابی به کامیابی اقتصادی، نظم فضایی، ثبات اجتماعی، پایداری محیطی و حاکمیت خوب شهری معرفی نمود و یا از آن به طراحی هدفمند یک شهر برای تشویق نسلیها به بهره گیری مداوم از دانش در سایه امنیت اقتصادی و حاکمیت خوب شهری یاد کرد. (۶)

۳-۳- اسناد فرادستی درباره شهر دانش بنیان

۳-۳-۱- سند چشم انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران

این سند در سال ۱۳۸۳ با تصویب مقام معظم رهبری برای رهبران سه قوه لازم الاجرا شد. همچنین از سال ۱۳۸۴ تا ۱۴۰۴ مبنای اصلی قوانین ۴ برنامه ۵ ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور میباشند و ویژگیهای جامعه ایرانی در افق این چشم انداز چنین تعریف شد: جامعه ای برخوردار از دانش پیشرفته، توانا در تولید علم و فناوری، متکی بر سهم برتر منابع انسانی و سرمایه اجتماعی در تولید علمی، دست یافته به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه آسیای جنوب غربی با تاکید بر جنبش نرم افزاری و تولید علم. (۲)

مطابق این سند تهران یکی از شهرهایی است که چشم انداز پیشرفت و توسعه خود در افق ۱۴۰۴ دستیابی به شهری دانش بنیان را برای خود ترسیم کرده است. اما مسأله کلیدی چگونگی حرکت و شناسایی مسیر فرایند تبدیل اقتصاد دانشی به توسعه شهری دانش بنیان است. (۴)

۳-۳-۲- تطابق توسعه دانش بنیان با اصول توسعه پایدار

شهری

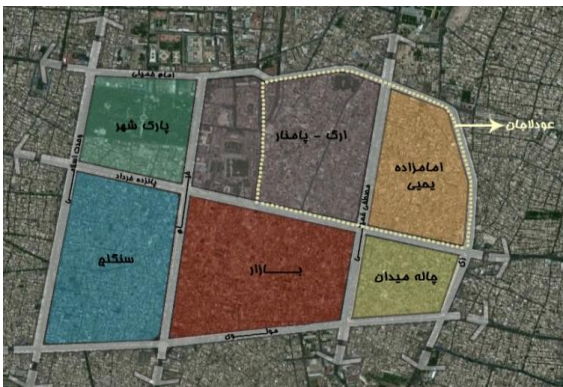
همانطور که پیشتر مطرح شد، مدل تحقق توسعه شهری دانش بنیان در گرو تحقق توسعه اقتصادی، توسعه اجتماعی - فرهنگی، توسعه محیط شهری و توسعه نهادی است.

نمودار (۱) مدل توسعه شهری دانش بنیان

توسعه اقتصادی زیر ساختهای اقتصادی + دانش اقتصادی = رفاه اقتصادی		توسعه فرهنگی - اجتماعی سرمایه انسانی - اجتماعی + فرهنگ + تنوع = عدالت اجتماعی
توسعه نهادی حاکمیت + برنامه ریزی + رهبری + مشارکت	توسعه شهری دانش بنیان	
توسعه محیط شهری توسعه پایدار + کیفیت فضا و زندگی = پایداری محیطی		

۴- شناخت محیطی و مطالعه محدوده طراحی

محدوده مورد بررسی در بافت تاریخی منطقه ۱۲ تهران (ناحیه ۳ و ۲) واقع شده و مساحتی بالغ بر ۴۰۰ هکتار را شامل می شود. این محدوده از شمال به خیابان امام خمینی، از جنوب به خیابان مولوی، از شرق به خیابان ری و از غرب به خیابان وحدت اسلامی محدود می شود. (۳)

شکل (۱) موقعیت محلات واقع در محدوده حصار صفوی

۴-۱- باز شناسی دانش بنیان ارزشهای محیطی -

تاریخی محدوده طرح

محدوده "حصار صفوی"، از دو جنبه بافت تاریخی و وجود آثار به جا مانده از دوران صفویه و اغلب قاجاریه و پهلوی و دوم به واسطه وجود بازار و اماکن تجاری که روزانه جاذب میلیون ها نفر جمعیت خریدار، دارای جاذبه گردشگری واجد ارزش های محیطی است. وجود بازار و بناهای تاریخی، دو شاخصه مهم برای جذب گردشگران به این منطقه به شمار می آید. اما در کنار این دو شاخصه، وجود سفارتخانه های برخی از کشورهای خاص در محدوده بلافاصل منطقه و وجود کاربری های اداری با نقش فرامنطقه ای و همچنین

۳، اردیبهشت ماه، ۱۳۹۶، تهران، ایران

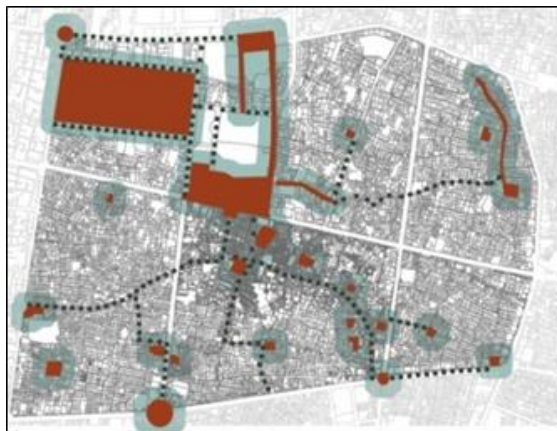
راهبردها، راهبردهای برتر انتخاب و در ادامه راهبردها و راهکارهای به دست آمده با رویکردی مکان محور به طراحی مکانی تبدیل شدند.

گام نهایی، بررسی قابلیت اجرایی به عنوان یکی از مهم ترین ویژگی های برنامه ریزی راهبردی دانش بنیان است که در آن مقدار تحقق پذیری با توجه به شرایط مختلف بررسی و در صورت لزوم با ایجاد تغییراتی منجر به تدقیق شدن سند بازآفرینی محدوده حصارصفوی خواهد شد. به منظور ارایه مدل احیای حصار صفوی در تهران، برنامه ریزی توسعه در سه سطح کلان (بافت مرکزی شهر)، میانی (میادین و خیابانها) و خرد (تک بناهای واجد ارزش) صورت گرفته است.

این دسته بندی در سطح کلان بافت مرکز شهر به دنبال ایجاد پیوند فضایی میان مراکز تاریخی-فرهنگی و نشانه های عینی و ذهنی از طریق تعریف مسیری تاثیرگذار بر خاطرات جمعی شهروندان و نیز تهیه الگوی ساختاری مداخله در محدوده، برای انسجام بخشی به بافت کالبدی بوده است. در سطوح میانی یعنی در میادین و خیابانها استقرار فعالیت های جذاب گروه های مختلف اجتماعی و سنی در بازه های زمانی متفاوت در طول شبانه روز و تاکید بر اهمیت تاریخی مکان برای معنا دادن به تجربه شهری شهروندان مد نظر بوده است. و در سطوح خرد ایجاد و تقویت نشانه های کالبدی و معنایی هدف گذاری شده اند.

۶- طرح باز آفرینی هسته تاریخی شهر تهران

گام نخست در تهیه این طرح شامل شناسایی اماکن و فضاهای شهری واجد ارزش تاریخی-فرهنگی در محدوده طرح و تعریف حریم یا حوزه های پیرامونی با تاکید بر مرکزیت نقاط واجد ارزش میراثی است.

شکل (۲) تعریف معنادار اماکن و فضاهای شهری دارای ارزش در زمینه های با کارکرد غالب فرهنگی-تاریخی

وجود پارک شهر به عنوان یکی از نخستین پارک های طبیعی و تاریخی شهر تهران، از جمله عوامل مؤثر جذب جمعیت به این بخش از شهر به شمار می رود. جاذبه های گردشگری به شمار می آید.

در این بخش با توجه به هدف مطالعه، در سطح میانی، "معابر"، "میادین و گره های شهری" و در سطح خرد "بناهای" واجد ارزش گردشگری به تفکیک محلات شناسایی شده است.

۴-۲- آسیب شناسی دانش بنیان محدوده طرح

آسیب شناسی دانش بنیان محدوده طرح در حوزه های کالبدی-محیطی، اجتماعی-جمعیتی، ایمنی و امنیت، مطالعه شده است. عمده ترین آسیب های موجود در حوزه اجتماعی-جمعیتی عبارتند از: تغییر کاربری مسکونی به تجاری، صنعتی، کارگاهی و اداری در بسیاری از پهنه ها، پایین بودن شاخص های کیفیت زندگی و فرسودگی بافت های مسکونی، مهاجرت و خروج ساکنین قدیمی و جایگزینی با مهاجرین جویای کار و رواج زندگی خوابگاهی، سهم اندک شاغلان در سطوح مدیریتی و سهم بالای آنان در بخش های خدماتی، بالابودن نسبت جنسیتی مردان به زنان و پایین بودن سطح تحصیلات سکنه، پایین بودن متوسط سطح درآمد، تفاوت در جمعیت روزانه و شبانه به ویژه در محلات بازار و ارگ و محله پامنار، بروز ناهنجاری ها و آسیب های اجتماعی به ویژه اعتیاد در منطقه، فقدان نظارت اجتماعی به دلیل نبود جمعیت در شب.

۵- تجزیه و تحلیل داده ها و ارایه مدل احیای

هسته تاریخی شهر تهران

پس از شناخت هدفمند و آسیب شناسی وضع موجود در حوزه های تاریخی، اجتماعی، جمعیتی، اقتصادی، کالبدی، گردشگری و حمل و نقل با توجه به اهداف اصلی طرح، تنگناها، موانع، ظرفیت ها و امکانات حیات روزانه و شبانه در محدوده حصارصفوی مورد مذاقه قرار گرفت. سپس نتایج استخراج شده در هریک از حوزه های مطالعاتی در ماتریس QSPM قرار گرفت و بر اساس آن راهبردها و راهکارهای اجرایی در حوزه های مختلف کالبدی، عملکردی، اقتصادی، اجتماعی و مدیریتی احصا شد. سپس با توجه به شاخص ها و معیارهای به دست آمده از شناخت وضع موجود، بررسی اسناد فرادست، سند چشم انداز، مقدار اهمیت عوامل کلیدی و ارزیابی

نخستین کنفرانس ملی به سوی شهرسازی و معماری دانش بنیان

۳، اردیبهشت ماه، ۱۳۹۶، تهران، ایران

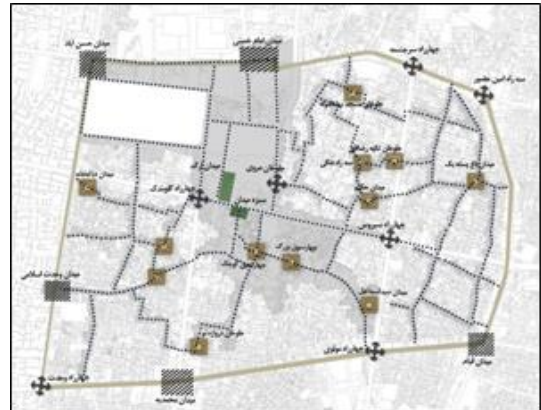
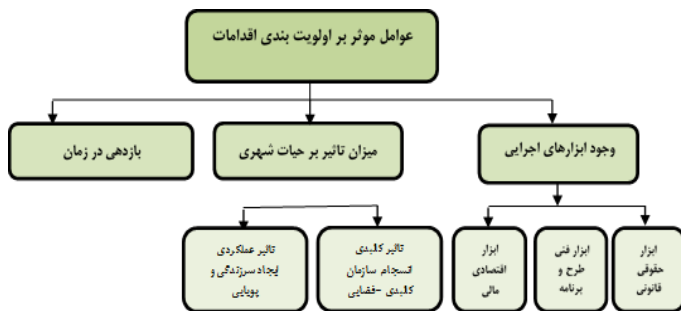
تعمیم‌پذیری بالایی برخوردار بوده به‌عنوان الگوی پیشنهادی، طراحی شده است.

در این راستا شاخص‌هایی نظیر وجود پتانسیل‌ها و امکانات لازم برای پذیرش نقش گردشگری-فرهنگی، ویا وجود شرایط بحرانی، تهدیدها و مشکلات متعدد و لزوم تعریف طرح ساماندهی در تعیین اولویتهای قرارگیری در شبکه هم پیوند درون بافت موثر بوده اند.

۶-۱- تدوین برنامه عملیاتی بر اساس اولویتهای اجرایی

به منظور تدوین برنامه عملیاتی اقدامات و راهکارها در پنج حوزه کالبدی، کاربری، منظر شهری، حرکت و دسترسی، و فضاهای همگانی، مورد دسته بندی قرار گرفتند. سپس معیارهایی نظیر وجود ابزار اجرایی، میزان تاثیر گذاری اقدام و بازدهی نسبت به زمان به منظور اولویت بندی اقدامات تدوین شدند و پس اولویت بندی در سه بازه زمانی کوتاه؛ میان بلند مدت اقدامات تدوین شده در حوزه های عمرانی، خدماتی، فرهنگی، پژوهشی، و راهبردی همگن سازی شدند.

نمودار (۲) معیارها و عوامل موثر در اولویت بندی

شکل (۳) تعیین نوع مداخله در پهنه‌های تعریف شده و ارائه برنامه اقدامها

گام دوم بر گزینش شبکه‌ای هم‌پیوند از عرصه‌های عمومی و تدوین چارچوب طراحی شهری استوار است. بر این مبنا پهنه‌های همگن کالبدی-عملکردی و ارائه طرح تفصیلی ویژه در محدوده مداخله قابل تعریف است. تعیین نوع مداخله در پهنه‌های تعریف شده و ارائه برنامه اقدامها گام بعدی است که در طی آن تعریف و جانمایی پروژه‌های پیشنهادی در حوزه کالبدی، عملکردی، منظر شهری، دسترسی ها و شکلگیری فضاهای همگانی رخ میدهد

۷- جمع بندی اثرات اجتماعی و اقتصادی طرح

پس از تهیه طرح جامع سه بعدی، تدوین مدل مالی برای اجرای اقدامهای پیشنهادی، ارزیابی اثرات و تبعات اجتماعی و اقتصادی طرح، ارائه نظام مدیریت و تشکیلات اجرایی و اولویت‌بندی اقدامهای

پیشنهادی بر اساس برنامه زمان‌بندی ضروری می باشد.

پس از همگن سازی اقدامات در حوزه های فرهنگی، عمرانی، خدماتی، پژوهشی و راهبردی هر یک از اقدامات اولویت دار در نقشه محدوده جانمایی شدند. در پروژه های اولویت اول در حوزه عمرانی طرح جامع نورپردازی وحدت‌بخش با هدف تاکید بر شاخصه‌ها و عناصر ارزشمند تاریخی در میدانین، فلکه‌ها، چهارراه‌ها و مراکز محلات، اماکن مذهبی و ابنیه تاریخی انجام شد. و نیز طراحی متمایز ورودی‌های فضایی در مبادی ورودی و بر سر برخی تقاطع های اصلی صورت گرفت. همچنین در اقدامات گروه اولویت دوم و سوم، ساز و کار نظارتی برای پالایش کاربریها، هدایت اقدامات آتی و کنترل بر روند اجراء در برخی حوزه ها تعریف شد. محدوده خدماتی-پشتیبانی بازار- که دارای عملکرد غالب

شکل(۴) تعریف و جانمایی پروژه‌های پیشنهادی در حوزه کالبدی، عملکردی، منظر شهری، دسترسی و فضاهای همگانی

در انتها بخشی از ساختار شبکه هم‌پیوند منتخب که به دلیل برخورداری از تنوع کارکردی و مقیاس عملکردی از قابلیت

۳، اردیبهشت ماه، ۱۳۹۶، تهران، ایران

مزایای بازآفرینی و تجدید حیات دانش بنیان هسته تاریخی تهران در تأمین و تضمین توسعه پایدار شهری، ایجاد پیوندی قوی و هم افزایی و اعتماد میان تمامی عاملین اجتماعی در نسلهای متفاوت، دولتها، دانشگاهیان و صاحبان صنایع است و نیز تأمین زیرساختهای فنی برای توسعه دانش بنیان شهر مستلزم احیای فرهنگ و ارزشهای بومی، منابع و مشوقهای مالی مناسب و نیروی کار کارآمد می باشد. رویکرد یکپارچه و سازگار با مدل پشتیبان تصمیم گیری در تدوین استراتژیهای شهر دانش بنیان سبب شده تا اقدامات مناسب شناسایی شده و وضعیت فعلی بافت در تطابق با شاخصهای مرتبط مدلسازی شود و با ارزیابی لزوم اقدامات مبتنی بر شاخصها مناسب ترین شکل هر اقدام بر اساس کارایی آن در طی زمان انتخاب گردد و اقدامات پیشنهادی بر اساس رویکرد چند معیاره اولویت بندی شوند.

مراجع

- [۱] ناصری، علی؛ بیگ، لیلیا؛ قوامی، فرحنا؛ عارفه؛ **ارایه متودولوژی و مدل منسجم ایجاد و توسعه شهرهای دانش بنیان**، اولین کنفرانس بین المللی شهر الکترونیک، ۱۳۹۰.
- [۲] ملایی، مصطفی؛ حبیبیان، سجاده؛ جانعلی، زاده، معصومه؛ **"ارایه مدلی تعاملی در جامعه دانایی محور در خصوص شکل گیری کسب و کارهای دانش بنیان در افق ۱۴۰۴"**، کنفرانس ملی کارآفرینی و مدیریت کسب و کارهای دانش بنیان، دانشگاه مازندران، مرکز رشد واحدهای فناوری، مشاور خدمات اقتصادی و برنامه ریزی
- [۳] مهندسین مشاور هرم پی، **ساماندهی سیمای شبانه و روزانه اماکن و فضاها در محدوده حصار صفوی**، شماره ثبت، اداره کل بافتهای تاریخی، معاونت معماری و شهرسازی شهرداری تهران، ۱۳۹۱.
- [۴] میر اکبری، نداء، شاه حسینی، سعید، نیکو، **"بررسی سیاستهای توسعه شهری دانش بنیان (مطالعه موردی: تهران)"**، اولین همایش بین المللی اقتصاد شهری (با رویکرد اقتصاد مقاومتی، اقدام و عمل)، ص ۴۶۸-۴۷۵، بانک شهر، انجمن علمی اقتصاد شهری ایران، اردیبهشت ۹۵.

- [۵] محمودی، محمد مهدی؛ اسلامی، لیدا؛ **"هویت در سیمای شبانه و روزانه فضاها شهری"** فصلنامه معماری و فرهنگ، ص ۴۲-۴۶ شماره ۴۹، تهران، ۱۳۹۱.

- [6] Perry, B, *Academic Knowledge and Urban Development*, P21-42, 2008.
- [7] Yigicanlar, " *Planning for Knowledge-based Development*,," *Journal of Knowledge management*, 13(5), PP228-242, 2009
- [8] Yigitcanlar, T, Lonnqvist, A, *Benchmarking knowledge-based urban development performance: Result the international comparison of Helsinki*, 2012

فرمانطقه‌ای و منطقه‌ای است در زمره این حوزه ها ست. ساماندهی جداره و اصلاح تناسبات سه بعدی در گره‌ها و کانون‌های حرکتی- فعالیتی از جمله جداره میادین امام خمینی، قیام، محمدیه، وحدت اسلامی و غیره شامل این طرح بوده اند.

۸- نتیجه گیری

طرح باز آفرینی هسته تاریخی شهر تهران با هدف تحقق سند چشم انداز ۲۰ سال کشور مبنی بر ایجاد شهری دانش بنیان و پایدار در عرصه های اجتماعی، اقتصادی و کالبدی - محیطی قادر است تا ایجاد نزدیکی بین فضاهای کار، فعالیت و تفریح و یکجا نشینی اجتماعی، بستری حداقلی برای حضور هرچه بیشتر شهروندان و انحلال هرچه بیشتر فضاهای متروکه و مساعد برای بزهکاری را فراهم آورد. این امکان با شناسایی امکانات و تعریف سناریوهایی برای حضور شهروندان و نیز توجه به محدودیتهای کالبدی، فعالیتی و شناسایی تهدیدها نسبت به ارایه راه حل‌هایی برای تسهیل و تشویق به حضور شهروندان اقدام کرد. ابزارهای کارآمد در این زمینه شامل دو رسته ابزارهای سخت افزاری نظیر طرح جامع روشنایی مناسب، سیستم حمل و نقل سبز، پاکیزگی عمومی، آرامسازی جداره ها و ساماندهی خدمات می باشد. و فعالیتهای نرم افزاری شامل تدوین نظام شهروند پذیری با ایجاد تنوع فعالیتی، تعامل با ارگانها و شهروندان و ساماندهی رخداد های اجتماعی و فرهنگی می باشد. همچنین این طرح در تطابق کامل با اصول طراحی پایدار و دانش بنیان شهری می باشد. راهکارهای اجرایی در راستای توسعه پایدار شهری در حوزه کالبدی، عملکردی، منظر شهری، حرکت و دسترسی و فضاهای همگانی ارائه شده که عبارت است از:

نمودار (۳) اصول توسعه پایدار و دانش بنیان شهری

